

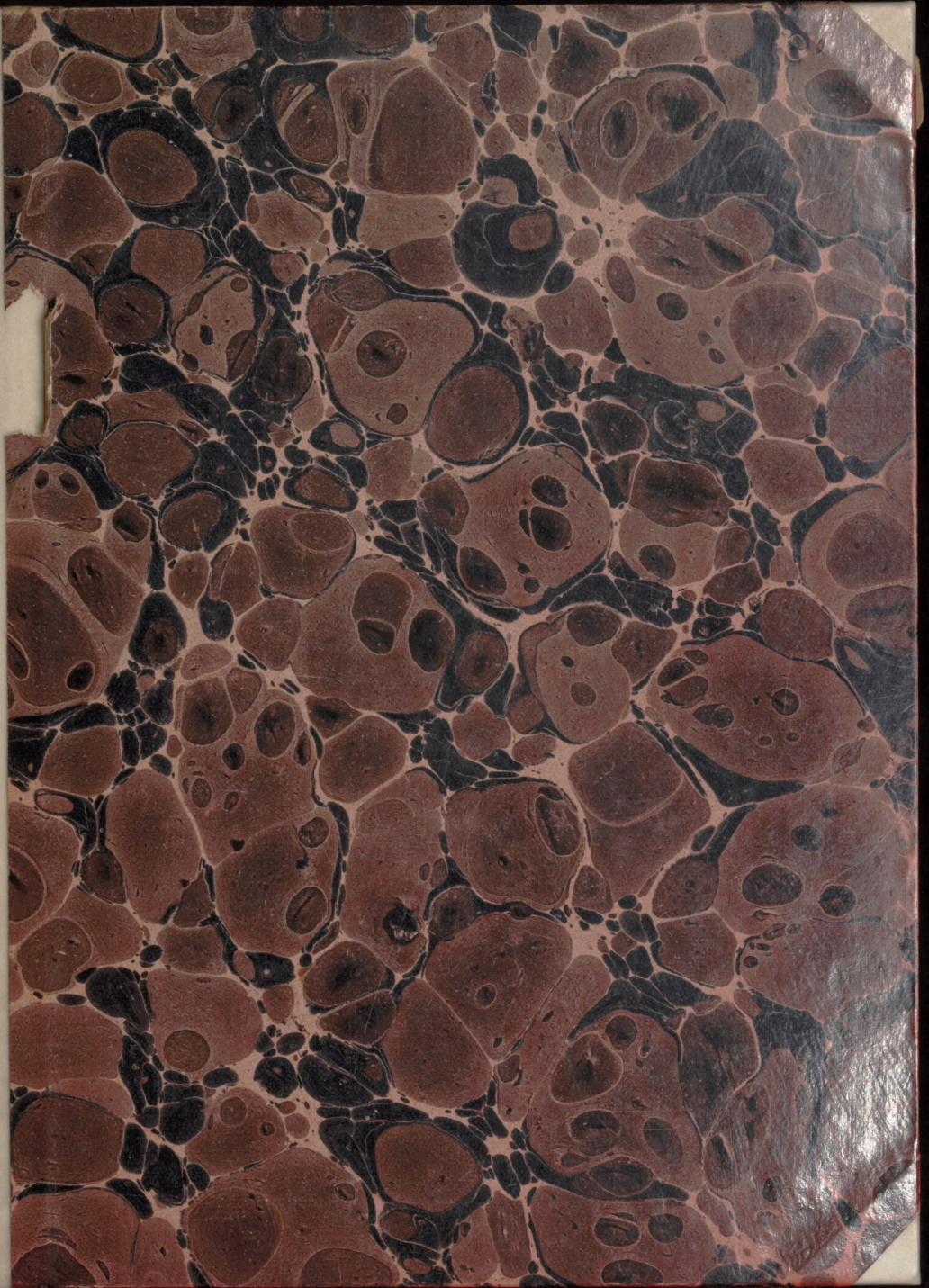
Explicatio dicti Ezech. XIV, 9. Et Propheta Cum Erraverit, Et Loqvutus Fuerit Verbum, Ego Dominus Decepi Prophetam Istum Etc. (uti Vulg. reddit.) Oder Von den betrügenden Propheten

Recusa, Vitembergae, 1712

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn842132821>

Druck Freier Zugang

Fa- 1092(98)

2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.

34
33
26
31
28
27
22
22
22
21
15
16

28
34
33
31
31
28

IN NOMINE JESU!

Explicatio dicti Ezech. XIV, -9.

ET PROPHETA
CUM ERRAVERIT, ET
LOQVUTUS FUERIT VER-
BUM, EGO DOMINUS DECEPI
PROPHETAM ISTUM ETC.

(uti Vulg. reddit.)

Oder

Von den betrügenden Propheten!

QVAM

PRÆSIDE

RECTORE MAGNIFICO,

V I R O

ADM. REVERENDO, AMPLISSIMO, EXCELLENTISSIMO,

DN. VVILHELMO LYSERO,
SS. THEOL. D. ET P. P. CELEBERRIMO, ALV-
MNORVM ELECT. EPHORO MERITISSIMO,

*Domino, Praeceptore, ac Patrono suo aetatem
Suspiciendo,*

placido examini publico submittit

M. MARTINUS GEIER,
LIPSIENSIS,

*Ad d. 7. April. 1637. in Auditorio Majori,
horis matutinis.*

VITTEMBERGAE, RECUSA ANNO M DCC XII.

IN NOMINE JESU

ET PROPHETA
CAMERARA VERITAT
LOO...
F...
P...

...

RESTORE...

...

Immanuel!

T sepulcra olim Judaica, licet intus -
 omni squalore, ac spurcitie tume- *Matth. 23.*
 rent, splendido tamen nitebant te- 17.
 ctorio exteriori: ita quoque sem-
 per ejusmodi fuit genius non so-
 lum Phariseis, ut internam cordis
 nequitiam exteriori vitæ honestate
 fallaciter decorarent; sed & aliis

quibusvis hæreticis, qui morbidæ suæ causæ speciosa hinc
 inde conquirebant pallia, non tantum ex sincera antiqui-
 tate, ubi Patres secum sentientes mendaciter, ac violenter
 in aream protrahebant; sed ex ipso Dei verbo: quod qui-
 dem *ἀμαθείς* isti, καὶ ἀσήμελοὶ nequitiose *εὐσεβλῶντες* ita de- *2. Petr. 2.*
 formabant, ut non inique ab Irenæo L. I. c. 1. comparati 16.
 fuerint iis, qui regis imaginis compagem, ex selectissimis *Ezech. 22,*
 gemmis compositam, solvunt, solutasque partes in canis aut 26.
 vulpeculæ figuram aptant, vulgo persuadere volentes, esse
 hanc eandem imaginem regis, quam primus artifex forma-
 vit, propterea, quod ex iisdem gemmis constet. Vel, ut
 B. Chemn. illustrat locum illum Petrinum: (p. 1. Ex. C. T.
 f. m. 41. a.) Sicut adhibitis tormentis sæpe de innocentibus
 habentur quæstiones, ut aliquid aliud, quam res ipsa
 se habet, pro affectu torquentium ab illis exprimatur; ita
 scripturæ quasi tormenta adhibentur, quibus a genuina
 sententia distorqueatur, ut illud nobis loquatur, quod ante
 lectionem præsumimus intelligendum, sicut Hilarius lo-
 quitur. Vide hanc in rem plura ap. Vinc. Lirinens. com-
 mon. C. 35. 36. seq. Atque hoc ipsum etiam est, quod in ho-
 diernis Reformatis, qui in apostolos Christi se transfor-
 mant, (ut illi 2. Cor. II, 13.) deprehendimus. Etenim & hi
 in crudo illo, de mali causâ, dogmate incrustando, non
 Patres modo, ipsamque B. Lutherum violenter admodum

in suam torquent sententiam, sed & sanctissimi Dei verbis propriis nequiter abutuntur. E multis aliis jam sufficiat Paræus, qui pari cum Calvinianis sensu scripturam quoque sacram loquentem in Irenico suo, p. 248. 249. producere allaborat. Et meminit ibidem inter alia dicti quoque Ezechielitici (cap. 14. v. 9.) his verbis: *Quis seduxit prophetas? &c. nonne Deus hæc omnia fecit? Quæ itaque simplex, ac vera verborum horum sit sententia, placuit nunc in honorem Sanctissimi Patris nostri cœlestis e contextu & concordantiis eruere; ac simul, quantum Calviniano saveant dogmati, attente pensitare. Adesto igitur, o Sanctum Numen! nostramque mentem, manum, linguamque ita dirige, ut oraculum hoc propheticum & alia non alio, quam ipsi locuti sunt, sensu accipiamus, iisque in sancti tui nominis gloriam reverenter utamur, Amen.*

Hæc autem via esto, quam insistemus: (1.) videbimus dicti hujus *Contextum*. (2.) *Analysin Grammaticam*, una cum sensus literalis inquisitione. (3.) *Analysin Logicam*. (4.) *Vsum quintuplicem*. (5.) *Problemata* contra potiores hæreses hic incidentia. Esto itaque cum Deo

I. CONTEXTUS.

I. Non abs re monet B. Franzius, pius ille Wittebergensium Theologus, (uti nominatur a Sixt. ab Amam. consil. de stud. L. Ebr.) in explicatione loci præsentis, (l. de int. Scr. or. 18. p. 245.) pro nativa ejus explicatione quoad antecedentia & consequentia, non sine utilitate horas eum terere, qui priora 21 capita Ezechielis diligentissime conjunxerit, & evolverit. Quod si vero labor hic aliquanto foret contrahendus, saltem cap. 13. & 14. ad vers. usque 12. attente pensitare, opus omnino erit. Ibi enim de ingenio partim (1.) prophetarum, eorumque auditorum, partim etiam (2.) de utrorumque pœnis non parum informabimur.

Ezech. II. Caput itaque XIII Ezech. quod spectat, agit illud XIII. de vitiis, pœnisque (1.) pseudoprophetarum a v. 1. ad v. 17. (2.) pseudopropheticarum a v. 17. ad finem.

III.

III. Prophetæ proin ratione (1.) scelerum describuntur (2.) ut mendaces, dicti prophetæ de corde suo (sc. prophetantes;) sequentes spiritum suum, & quæ non viderunt, h. e. quæ suggerit non Deus, sed phantasia, humana cogitatio, appetitus, & concupiscentia, (uti Corn. a Lap. addit.) adeoque sunt כְּבִלִּים stolidi, absque vera sapientia, (Deut. 23. 6.) Epicurei, dicentes in corde suo: Non est Deus: (Psal. 14. 1.) flagitiosi, ut Ammon; (2. Sam. 13, 12. 1.) hæc enim est emphasis vocis כְּבִלִּים, ut propterea insipientis sit nota. Corn. a Lap. h. l. (cum quo facit & Pradus) eos vocat insipientes, cum posset vocare falsarios; quia erant sacerdotes, quorum honori consulit, dicens, quod ex ignorantia & insipientia, non ex malitia falsa prædicant. Hæc ille. Porro, vanas visiones, mendacesque divinationes venditant pro verbo Dei, istasque pertinaciter stabilire conantur; (confer. Jer. 8, 8. seq. c. 14, 13. seq. Deut. 18. 10. 2. Reg. 17, 17.) (3.) Ut fraudulentum seductores, instar vulpium in locis ficcis, qui latitantes in locis ruinosis insidiantur religioni, & saluti animarum: (Flac. in Clav. & B. Franz. de nat. anim. p. 191.) conf. Cant. 2, 15. Thren. 5, 18. 2. Tim 3, 6. (Piscator & Polychr. capit hoc de illorum avaritia, ut qui instar famelicæ vulpis inhiunt prædæ.) Ad dolos hos pertinet illorum: Pax, pax: quibus graviter decipiunt populum Dei, (conf. Jer. 14, 13. c. 23. 17. &c. Atque id ipsum est, parietem infirmum inutili cæmento incrustare; de qua phrasi v. Adag. Zehn. p. 654. Glass. l. 5. Philol. p. 388. &c. (γ) Ut negligentes, ac infideles; qui intrepido zelo, satanæ hæresibus, continuisque precibus, iræ Dei se non opposuerunt, in rupturas non ascenderunt, nec septem pro domo Israel obdixerunt, &c. adeoque fuerunt vulpes timidæ in cavernis suis delitescentes; (quomodo vers. 4. huc refert Maldon.) non vero heroes pro reconciliando populo, ut Moses, (Exod. 32. 33. Psal. 106, 13.) Paulus, (Rom. 9, 3.) & Jeremias; (c. 7, 16.) sese interponentes. Alias, quam avari fuerint, quam lascivi, uxores sociorum adulterantes, &c. colligas ex Jer. 8. 10. seq. c. 29, 23. &c.

- v. 7. IV. Egregiis igitur doctoribus hisce indicat Deus (2.)
 pœnas gravissimas, dicendo iis: Væ; minando manum plagarum gravem, exterminationem de cœtu populi Dei; (quod
 v. 8. 9. Pappus de spirituali deletionem e libro vitæ, seu regno cœlorum, pie exponit, exclusionem vero a patria terra accomodat ad temporalem captivitatis durationem) & tandem
 v. 11. ad 17. ruinam horribilem muri obducti una cum tectoribus.

V. Hæc de viris, nunc ad prophetissas quoque falsas. Scholias tes quidem putat, adhuc prophetas, ut effœminatos, vocari muliebri nomine, (apud Corn. Lap.) sed nos simpliciter cum Hieron. Theodoro, Papp. &c. accipimus de fœminis, falso æmulantibus Deboram, Mariam Moſis sororem, Huldā, aliasque prophetissas veras; pro ut gentibus quoque fuerunt Pythiæ, & Montanus circumduxit secum duas mulierculas, Priscam & Maximillam, & ipsarum sociam Quintillam. Iis igitur proponuntur a v. 18. ad 20. propria flagitia, & hinc a v. 20. ad fin. promerita supplicia.

- VI. Flagitia quod spectat, commune cum Pseudoprophetis habent (1.) mendacium; prophetantes de corde suo,
 v. 17. (2.) adulatoriam seductionem; consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad venandum animas &c. quæ verba quidem interpp. capiunt proprie, ut Clarius; Mulierculæ, ait, magica instructæ arte consuebat pulvillos, & sciscitantium virorum inducebant; & pepla, h. e. tenuissimos lineos pannos imponebant capitibus eorum, quod per hæc indumenta apti fierent ad suscipiendum oraculum sacrum &c. Paulo aliter Schol. Græcus, Polychr. & Pradus, qui כַּסְתוֹת (quod h. tantum l. extat) phylacteria, & מַסְפָּוֹת amuleta magica reddunt, quæ fuerint bullæ, chartæ &c. quæ collo appensa tutos reddebant contra hostes, gladios, & omnes incurſus. Adhuc aliter Calv. & Pisc. qui proprie hæc a fœminis ad figurandam quietem & tranquillitatem gesta esse censent. Alii vero interpp. exponunt metaphorice, (uti tinctum parietem in præced.) ut adulatio h. m. fuerit depicta,

picta, quæ similis est pulvillis, qui cum incumbentium ca-
 pitibus reniti videntur, cedunt & obsecundant, &c. Sic
 Osiand. Corn. a Lap. Zehn. in adag. sacr. p. 656. &c. Pos-
 ses tamen כספורה cum Förstero exponere per operimen-
 tum, aut tegumentum, ut ad verbum venandi quadret vers.
 20. sicut etiam כספורה notat peplum ejusmodi, aut ven-
 trale amplum, capax sex mensurarum hordei, ex Ruth 3.
 15. (ibi enim est כספורה quod Lexicographi unum cum
 hoc nostro dicunt, mutato ס in ש,) 3. Scelus est nominis
 Dei prophanatio temeraria, propter pugillum hordei &
 fragmen panis, interficiendo animas non interficiendas, &
 vivificando non vivificandas &c. p. 19.
vers. 8. 22.
p. 20. 21. 23.

VII. Supplicia decernuntur (1.) imprecatione Væ, vers.
 18. (2.) deceptionis interceptione, quando Deus, adulatione-
 nes earum confundens, saniozem reddit populum suum,
 ut amplius non sit præda harum lucricupidarum; non
 aliter ut multæ myriades animarum ereptæ sunt per B. Lu-
 therum venatori illi Papæ Romano.

VIII. Hactenus de *deceptoribus*, nunc etiam de *Dece-
 ptis*. Ne etiam quis Deum putet injurium simplici huic
 plebi, quod tantum indulserit his mendaciloquis; probe
 ex prophetis noscendus est ejus gentis genius: nempe si
 vir ventosus & falsus mentiarur; stillabo tibi pro vino;
 demum is doctor est hujus populi, uti Micha ante annos cir-
 citer 150. præ hoc nostro quiritatur c. 2. 11. Propius acce-
 dit Jeremias, fere σὺν γέροντι huic nostro Ezechieli: Pro-
 phetant falso, & sacerdotes dominatum exercent per ma-
 nus ipsorum, & populus meus amat sic (Jer. 5. 31.) Eadem
 v. 19. dixit modo noster Ezechiel: Populus meus audiens
 (magno cum applausu! & studio) mendacia, v. 10. ex-
 truit parietem, h. e. laborat carnali securitate, &c. imo,
 saltem ut materiam risus aut cantilenæ arripiant, veniunt
 ad prophetam. (Ezech. 33. 30.) Quid igitur miri, tales va-
 lidis puniri mendacii? Sed de hac populi, ducumque ejus
 malitia, libet nunc audire sequens cap. 14. ad 12. (Subse-
 quentia n. alio spectant,) in quo describitur comminatio
 certo

certo eventuri excidii tum seniorum populi in Babel captivi; tum Pseudoprophetarum inter eos degentium. (Similem huic historiam lege Ezech. c. 20. quæ computante sic Alstedio p. 117. thes. chron.) contigit anno post d. 16. Julii, an. m. 3356.) Expendenda v. (1.) quærentes, (2.) quæstio, (3.) responsum.

IX. (1.) *Quærentes* describuntur (a) a statu; quod fuerint quidam de senioribus Israëli, sc. captivi in Babel, ubi & hic noster Ezechiel: Seniores vero vocantur prudentiores illi LXX, a Mose delecti, quique horum vestigiis postmodum insistebant: *Num. 11. 16.* (uti Senatus quoque a senectute, & Presbyteri in ecclesia inde denominantur. Horum triplicem fuisse ordinem scribit *Sigon. l. 6. de Rep. Hebr. c. 4.* erant (1.) seniores populi universi, (2.) singularum tribuum, (3.) singularum civitatum. Hoc loco eminentiores populi & primores intelliguntur, qui in ipsa etiam captivitate populum regebant; *Frag. Dan 1. 5.* Tremellius tamen putat hoc cum legatione Sidkijæ venisse in Babyloniam *exter. 5. 1. 59.* veniunt ad Prophetam, & confident ante eum. Calvinus perplexorum hunc gestum conjicit; sed simplicius referimus ad communem auditorum consuetudinem, qui ante doctorem confidebant, ut patet non solum ex *N. T. Luc. 10, 39. Act. 1. 22. 3. 1. Cor. 14. 31.* sed & ex ipso Ezechiele, *c. 33. 31.*

X. (2.) Quæstio vel occasio adventus non additur expresse, *C. 20* dicitur, ut quærenter Dominum, *sc. per os propheta*, ibique a Corn. a Lap. notat, quæsisse eos de successu & exitu belli, quod Nabuchodonosor jam parabat contra Sedekiam. Calvinus putat, quæsisse eos de prospere vel tristi eventu captivitatis; & tale quid fuisse colligitur ex responso. Prædus h. l. putat, venisse eos, ut se ab imposito crimine purgarent, cum Ezechiel tam acriter in pseudopphetas, populique præsidem esse invectus.

XI. (3.) Responsum itaque Dei per prophetam nunc incipit *vers. 2. ad 12.* & concernit (1.) Ezechielem, *v. 3.* (2.) quærentem populum, a *vers. 4. ad 9.* (3.) pseudopphetam, *vers. 9.* (4.) hunc & populum simul, *vers. 10. 11.*

XII. Itaque (1.) Ezechielem informat Deus partim de
 quarentium nequitia, partim de suo in hos iudicio. Ne-
 quitia describitur: Sustulerunt idola sua super cor suum, ^{v.3.}
 & scandalum iniquitatis suae posuerunt contra faciem
 suam: Idola & stercorea unum apud Ebraeos habent nomen,
 eo quod non minus offendunt Deum, quam sterces aspectu
 & foetore suo nostras nares & oculos, de quibus si lubet,
 confer *Deut. 18, 9. 29. 27. Lev. 26, 30. 1. Reg. 21, 26. cap. 15, 12. 2. Reg.*
21, 22. cap. 23. vers. 24. Jer. 50, 2. Ezech. 20, 78. cap. 23, 27. cap. 30,
13. cap. 64. seq. Speciatim vero in hoc nostro propheta ejus-
 modi idola videntur innui, coram quibus effusus sanguis
 humanus; ex *cap. 20. 31.* ubi non est, quod cum RR putes,
 pueros saltem per duas exstructas pyras fuisse traductos,
 non vero mactatos; (quales producit Seldenus *syn. t. c. 6.*
 de DIs Svr.) sed revera cremati hi sunt, ut patet ex *Ezech.*
23, 37. cap. 16. 36. cap. 22, 3. 4. Es. 57. 5. & nobiscum etiam
 sentit Seldenus l. cit. Cultum ver idolorum horum de-
 pingit *Ezechiel. c. 8, 10. seq.* Haec igitur attulerunt super cor,
 h. e. omnia sua cogitata eo direxerunt, (c. 11. 5.) accurate &
 de industria sibi proposuerunt, semper meminerunt; uti
 vim phraseos colligere licet ex *Es. 46, 8. Jer. 44, 21. Mal. 2.*
2. Dan. 1, 8. &c. ut non male vertat aquila: Dedicaverunt ido-
 la in corde suo, quasi in altari. Idem dicit *Jeremias, c. 17, 1.*
 Peccatum eorum scriptum fuit stilo ferreo, adamante acu-
 tissimo exaratum fuit in tabula cordis eorum &c. Et hic
 quoque sensus est sequentis locutionis exegeticae; scanda-
 lum iniquitatis suae (h. e. idola, quae ipsis sunt occasio om-
 nium iniquitatis culpae sc. ac poenae; *conf. Es. 8, 15. Ezech. 3,*
20. c. 7, 19. c. 18, 31. c. 44, 12.) posuerunt contra faciem suam;
 (uti Jacob virgas decorticatas ponebat כִּבְרֵי e regione pe-
 cudum bibentium; *Gen. 30, 38.*) q. d. animum plene defixe-
 runt in idolis, illorum cultum pro fine summoque bono si-
 bi constituerunt: (Menoch. & Corn. a Lap. Iudicium
 porro Dei in hos flagitiosos ponitur in hisce: **הַאֲדָרָשׁ**
חֲאֲלַפֵּי כַחֲרוֹק הָרֵאשִׁין (Kim. in comm. **אֲדָרָשׁ לֵהֶם**
מִקֵּר כַּחֲרוֹם duo Aleph cum Chirek, & prior Infinitivus
 B cum

cum cholem, & aleph est loco he, **זי כבר על הלשון** quia difficile juxta hanc linguam, proferre duo he immediate) Calvinus, Pisc. Corn. reddunt: an putas me serio ab his interrogari? nos cum Luth. Vulg. LXX. Osiand. &c. exponimus: ane omnino me præberem viris hujusmodi inveniendum? uti hoc verb. **דרש** in Niphal h. m. accipitur, Esa. 56, 1. (**דרשתי** ultro inventus sum, &c.) *Ezech. 36. 37. & c. 20, 3. & 31.* qui ultimus plane parallelus præsentem optime explicabit.

XIII. (2.) Responso ad quærentem populum testatur *vers. 4.* partim de Dei justitia & sanctitate, dum v. 4. & 5. minatur impuris hypocritis; partim de ejus misericordia, dum eosdem invitat ad poenitentiam sub gravibus poenis v. 6. 7. 8.

XIV. Priorem igitur quod attinet comminationem, ea sic se habet: Quicumque Israelita, idola attollens super cor, & offendiculum iniquitatis suæ ponens contra faciem suam, venerit ad prophetam: isti ego Jehova respondebo (**כה ברב גל וריו**) in multitudine idol. suor. cujus posterioris membri tot fere reperias expositiones, quot interpretes. Simplicissime tamen ex coordinatione versus septimi videtur **כה** legendum esse **בי** (quamvis Masor Keri faciant **בא** venit, absque omni fere cohæsione textu, præsertim **כיאתיות** **ארוי מתחלפות** (ut Kimchi in comm. h. l. habet:) quia literæ **ארוי** facile inter se permutantur, adeoque hic foret sensus: Ego Jehova isti (quærenti) respondebo (vel testabor) de me (vel pro me; ut **ענה** cum **ב** constructum b. m. significat *Gen. 30. 33.*) contra multa idola istius: (ita **ב** cum hoc verbo iterum notat contra; *Deut. 5. 20. cap. 19, 16. & 18.* *vers. 5. 2. Sam. 1. 26. Esa. 59. 12. Jer. 14, 7.* peccata testantur **בני** contra nos.) Responso vero hæc non erit benigna aut oralis, sed realis; h. m. ut capiatur domus Israel in corde suo (*conf. Psal. 10, 2. Ezech. 21, 28. 29. Jer. 38. 29.*) eo quod recesserunt a me ad idola sua cuncti.

XV. Sequitur nunc ad poenitentiam invitatio: revertimini, (ut adultera *Jer. 3, 12. 13.*) & avertite ab idolis vestris & ab omnibus abominationibus vestris avertite, (inquam, uti

uti talis Pleonasmus *Of. 1, 2. &c.*) facies vestras, quia unus-
quisque de domo Israel aut de profelytis, qui alienatus fuerit *vers. 2.*
a me (*conf. Es. 1, 4. Of. 9. 10. & elevaverit idola sua &c.* isti
ego Jehova testabor de me, (scil. realiter; per mea flagella,
non per os prophetæ) & ponam faciem meam contra vi-
rum hunc &c.

II. ANALYSIS GRAMMATICA

Una cum veri sensus inquisitione.

XVI. Vidimus hactenus nequitiam populi; nunc demum
sequitur locus noster de propheta. Ante omnia vero se-
quimur monitum Augustini. *Utile est, varias translationes
conferre, unam familiarem retinere, ut ex ipsa collisione multa-
rum uberior veritatis lux appareat.*

והנביא כי יפתה ודבר דבר אני יי פתיית את
הנביא ההוא וגטיתו את ידי עליו וגו' *Ebra.*
ונביא ארי יטעי ויטלל פתגמא אנה נה מטעי תי
ית נביא ההוא וארימ ית סחת גבורתי עלוהו ואשצניה *Chal.*
מנו עמי ישראל:

Cujus Chaldaica translationis hæc habetur latina versio in
Opere Regio: *Et propheta cum erraverit, & locutus fuerit
verbum, ego Dominus errare prophetam illum feci, & levabo pla-
gam potentia mea super eum, & disperdam eum de medio, &c.*

LXX. Καὶ ὁ προφήτης, εἰάν πλανηθῆ, καὶ λαλήσῃ λόγον, ἐγὼ
κύριος πεπλάνηκα τὸν προφήτην ἐκεῖνον καὶ ἐκτενώ &c.

Vulg. *Et propheta cum erraverit, (Vat. ab. Pagn. Arias. Munst.
cum seductus fuerit,) & loquutus fuerit verbum; ego Dominus de-
cepi, (Vat. ab. Pagn. Arias. Munst. seduxi) prophetam illum, & ex-
tendam &c.*

Jun. & Tremell. *Ipsæ autem propheta cum pellectus fuerit,
ut eloquatur verbum, ego Jehova pellexero prophetam ipsum: &
extendens manum meam contra ipsum, perdam ipsum &c.*

Pisc. *Ad prophetam autem quod attinet, cum is persuadere
passus fuerit se, & elocutus fuerit aliquid; ego Jehova persuasero
illi, & extendam manum &c.*

Pisc. Wenn aber ein Prophet sich überreden läßt / also
 daß er etwas weissaget: so hab ich der Herr denselben Prophe-
 ten überredet; und will meine Hand wieder ihn ausstrecken zc.

Luth. Wo aber einbetrogner Prophet etwas redet / den
 will ich der Herr wiederum lassen betrogen werden / und will
 meine Hand über ihn ausstrecken / und ihn aus meinem Volck
 Israel retten.

Sequitur nunc textus.

XVII. וְהַנְּבִיאִים & propheta LXX. Vulg. &c reddunt
 copulam (γ) per (&); commodius vero Luth. Junius, &
 Pisc. accipiunt pro advers. (autem;) uti hæc ejus significa-
 tio alibi quoque obvia; *Gen. 3. 2. Es. 29. 13.* quod *Matth.*
15. 8. redditur per δε) Piscator præterea Nominativum hunc
 capit absolute, ut vim integri membri absolvat, de quo
 certum quid postmodum prædicetur, h. m. ad prophetam
 autem quod attinet: qui ideotismus alias in sacris non in-
 frequens, ut *Es. 11. 10. Os. 12. 7. Act. 40. Sc. vid. Glass. l. 3.*
Phil. p. 91. Præfigitur etiam huic Nomini (ה) emphat. ut
 evocetur quasi pseudopropheta iste, cujus descriptio c.
 13. anteceffit. Et sic communiter de falso propheta expo-
 nunt interpretes, Menochius addit: nam verus non errat:
 Emanuel Sa: qui putatur propheta. Alias nomen hoc pro-
 prie tribuitur illi, qui peculiari illuminatione divina ape-
 rit arcana, & futura potest prædicere; quod donum Ebraei
 peculiariter dicunt נְבוּיָהוּ & distinguunt a רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ,
 quod hic hominem vigilantem invadat, ut Davidem &c.
 illa autem (prophetia) dormienti vel extra se rapto reve-
 letur; v. *Fabric. part. Cod. heb. c. 12. Sc. Schind. Lex. f. 1058.*)
 De quinque patefactionum divinarum generibus vid. etiam
Glass. l. 1. Phil. p. 248. Nos autem h. l. ut supra dictum, ta-
 lem illuminatum virum non intelligimus, sed ejusmodi,
 qui descriptus a nobis §. 3. seq. & ab Hieron. σὺν ἁγίω πνεύματι
 propheta appellatur. Quippe scriptura sæpe usurpat no-
 mina

mina per Catachresin vulgo rebus imposita, non merito suo debita, ut *Luc. 2. 48. Tit. 1, 12.* (quomodo Pradus observat ad *Ezech. 13. 1.*)

XVIII. כִּי quando; Conjunctio alias causalis (quia) fit h. l. Adverbium temporis indeterminati; (quum, quando) ut *Gen. 4, 12. Exod. 7. 9. &c.*

XIX. יִפְתָּה (seductus fuerit: verbum descendit a R. פָּתָה (hinc gr. *πείθω & ἀπατάω* (quam Forsterus dicit usurpari de sermone venusto, & eleganti & ablandiente, quo quis ad aliquem subito pellicitur, ac in voluntatem seu animi sententiam pertrahitur. Estque verbum μέσσον tam in bonam, quam in malam partem. Atque ut certi hac de re esse possimus, age, examinabimus hæc per concordanties: Dicit vero R. Nathan, radicis hujus significationem esse נְמוּה וְהִסְרָה אוֹ הִסְתָּה אוֹ נִמְהָרָה וְסִלְלוּת וְסִלְלוּת in inclinationis & recessionis, aut seductionis, aut præcipitantiae ac stultitiæ. Quinquies occurrit in Kal. *Deut. 11, 16. & Johann, 31, 27.* (in Futuro II. pellectum est cor meum) *Job. 5, 2.* (פָּתָה ubi flexibilem ac persvasibilem notat, & reciprocatur cum אוֹיֵל) *Prov. 20, 19.* (idem פָּתָה plerumque exponitur active per adulatorem; a Buxt. tamen non incommode seducibilis redditur, quæ cuius labia facile queant explorari) *Os. 7, 11.* (פָּתָה columba stupida, seducta, credula;) in quibus locis singulis videtur passivam habere significationem; pellici, decipi instar columbæ credulæ &c. In Niphai bis positum reperitur; *Job. 31, 9.* (si pellectum est cor meum super muliere; & *Jer. 20, 7.* (pellexisti me & pellectus sum:) Porro in Piel decies septies iteratum insignem ablandientemque notat pervasionem aut seductionem, ut cum juvenes puellam ad rem secum habendam allicit; *Exod. 22, 16.* aut Amasia compositis verbis decipit Simsonem: *Judic. 14, 16.* (*conf. vers. 17.*) &c. 16 5. quomodo etiam Deus adulteram synagogam iterum se dicit allecturum *Os. 2, 14.* idemque Jeremiam ad grave onus propheticum pellexit: *Jer. 20, 7.* aut quomodo nequitiosi alios solent splendidis promissis allicere

84.
333
22
36
31
31
1

ad consortium, *Prov.* 1, 10. *C.* 16, 29. ita Abner ejusmodi infidiosa seductionis inculatur 2. *Sam.* 3, 25. & populus fallax Israël ob hypocrisin. *Pf.* 78. 36. Denique de malo spiritu deceptore Pseudoprophetarum sexies usurpatur, 1. *Reg.* 22, 20. 21. 22. & 2. *Chron.* 18, 19. 20. 21. Addatur his nostrum פִּיתִי decepi vel decipiam; & forma anomala *Prov.* 24, 28. וְהִפְתִּיתָ & num induces labiis tuis quemquam? sc. ut sit *Pual.* falsus testis: uti exponit Mercerus. Tandem in *Pual* tribus saltem extat locis *Prov.* 25, 15. (longanimitate pellicitur (lenietur, Hieron.) princeps, & lingua mollis frangit osseum) *Jer.* 20, 10. (ubi insidiatores dicunt: Fortasse persuadebitur, & prævalebimus ei, sc. blanditiis & fallaciis nostris ad mali aliquid agendum,) & tandem hoc loco nostro Ezechielitico: (quando propheta sibi persuaderi passus fuerit.) Observant alias Ebraei, conjugatione hac *Pual* significari passionem non commemorato agente, adeoque causam hanc agentem alibi esse quærendam; (*conf. Glass.* l. 3. *Phil.* p. 301.) quod certe hic non incongrue videtur quadrare, atque sic persuasionis efficiens non esset Deus; sed causa hujus erroris aliunde erit accersenda. Nempe si talis male feriatu doctor induci se patiatur vel sollicitationibus sciorum hominum, (qui de futuris erant curiosi,) vel propriæ avaritiæ ac ambitionis stimulis; (ut prædictionibus hisce vel fructum panis, vel vanam gloriolam, aut etiam applausum tali obsequiosa assentatione captare possit; (*conf. Jer.* 8, 10. *cap.* 23, 13. *seq. Esa.* 28, 7. &c.) vel Satanæ etiam insidiosis ac clandestinis machinationibus; (de hoc n. proprie accipitur hac in materia verbum פִּתִּי 1. *Reg.* 22, 22.) si, inquam, talis propheta huiusmodi se patiatur induci, ut loquatur verbum; tunc ego Deus vicissim, alio tamen modo seducam huiusmodi &c.

XX. יִדְבַר דְּבַר & locutus fuerit verbum, sc. שָׁמַע אֶמְתָּ (ut addit. Rasche h. l.) quod non est verum, de quo iamdum præmonuerat Deus providus, *Deut.* 18, 20. *seq.* si Propheta יִדְבַר arrogavit sibi, loqui verbum in nomine meo (ubi eadem verba atque h. l.) quod ego non præcapi

34.

333

27

36

31

31

1

cepi ipsum loqui, aut qui locutus fuerit aliorum deorum nomine, &c. Eadem quoque hac in materia phrasis *Jer. 29.* 23. locuti sunt verbum in nomine meo factum, quod non præceperam eis, &c. sc. ad voluntatem & placitum sciscitantium.

XXI. (אני יי פתיתי) Verba hæc interpp. plerique (excepto B. Luthero & Luca Osiandro,) reddunt in præterito: Ego Dominus decepi, seduxi, errare feci, &c. quam vis postmodum explicatione non convenient. Aliqui enim (dicente Corn. a Lap. & Maldonato) exponunt hoc modo; declaravi esse deceptum, quorum referunt fortasse R. Saadium, quem Kimchi in comm. h. l. ita reddidisse scribit: בארתי וגלותי עליו שהוא מפתור declaravi & revelavi de hoc, quod ipse seductus. Videtur tamen, Saadium hunc respexisse ad futurum: declarabo & revelabo &c. quomodo contextui bene quadrabunt hæc ipsa. Tribuit præterea Maldonatus R. Salomoni & Kimchio, ac si illud *decepi* exponant; aperui occultum ejus peccatum præter ipsius opinionem: verum an hæc mens sit verborum *Rasche*; (פתחתי לו פתח לאיו שירצה ומבאו יש לומר בא ליטמא) (פתחתי לו פתח לאיו שירצה ומבאו יש לומר בא ליטמא) dispiciant eruditi. De Kimchio mox videbimus. 2.

Alii, (ut *Calv. l. 1. Inst. c. 18 §. 3.* Münsterus, Polanus, Tremell. in comm. Paræus in thes. Bibl. h. l. &c.) exponunt de motu mentis seu animi per actionem Dei immediatam; dicitque Calvinus in comm. h. l. sub finem fere: DEO autore spargi omnes imposturas; quoniam satan verbulum unum nunquam proferet, nisi iussus fuerit a DEO; mox: DEUS mendacium posuit in ore prophetarum, i. e. suggestit omnibus prophetis mendacium, & quæ dura habet alia. Tremell. ait: Effecero, ut iste perfidus & nequam pelliciatur ipsis muneribus donariisque consulentium. Alii (ut B. Franzii int. Sc. S. or. 18.) seduxi exponunt: evacuavi, stolidum facio, inanem faciam, privo spiritu prædicendi, &c. atque sic privatim quoque B. Trostius, Præceptor olim meus exoptatissimus, ex Kimchio id declarabat, cujus hæc sunt verba: הנה הערת רוח החפץ hæc nuda-

nudatio; evacuatio spiritus desiderii, (h. e. propheticum;) & post pauca: זה הענין נבואה ו שקר שהיו מתנבאים כנבואה והאל דעיר הפצס בזה כרו להוריע שקריה ופחוח ובכא להם העונש מאת דאל h. e. hac conditio pseudoprophetarum, qui gloriabantur de prophetia; sed DEUS evacuavit desiderium ipsorum, propterea, ut nota faceret mendacia eorum & animi levitatem; & quando veniet illis multa a Domino, justum prædicabunt filii hominum super eos iudicium. Cum hac vero evacuatione aut subtractione conferebat præterea dictus B. Trostius *Ezech. 13, 3. cap. 7, 26. Jer. 23, 16. seq. cap. 5. 31. cap. 8, 11. cap. 14, 13. seq. cap. 27, 8. cap. 29, 31.*

XXII. Communiter vero hoc Decepi solet exponi per Permissi decipi, a diabolo sc. &c. & eleganter scribit Theodoretus in h. l. Non secundum efficaciam ait se prophetam in errorem inductum ire, sed secundum permissionem, h. e. cum possim ipsius mendacium statim redarguere; sustineo, & diuina lenitate usus permitto, ut dolo utatur, quem voluntate, non autem necessitate exercet. In hanc rem facit etiam Scholiastes, a Prado h. l. adductus; decipi eum, non quasi hoc DEUS cogat, sed quia supplicii simulatione & magna longanimitate in eo condemnando usus est. Simile iis, quæ dicuntur in Exodo: Ego indurabo Pharaonem; et enim quia non statim repentinam illi damnationem inflixit, sed paulatim illum correxit, durior ejus voluntas efficiebatur, &c. Hieron. in comm. rem declarat ex historia prophetarum Achabi, Jobi & Balaami, ubi Satanæ absque concessione divina nihil omnino licitam. Causam vero, cur DEUS sibi tribuat hanc deceptionem, (decepi; non, decipi permissi dicens;) addit, ne scilicet hoc reputetur pseudoprophetarum fortitudini; sed quod DEI viæ sit, hos ipsos adeo in populo incredulo prævalere. Corn. a Lap. tres hujus locutionis addit causas ad Calvinianorum castra appropinquans: (1.) quia permissio in DEO est actio, positivum sc. decretum, sine quo nihil omnino fieri potest.

test. (2.) quia permissio in DEO est certa, & efficax, non aliter, ut dimissio canis venatici in leporem &c. (1.) quia id DEus facit in pœnam præcedentis peccati &c. Similia habent Em. Sa. Menoch. Maldon. Pradus. Rectius magnus noster B. Chemn. t. 1. LL. de Causa pecc. Cap. IV. n. 7. de hoc loco ait: Quia diabolus nihil potest, nisi Deo permittente, ideo dicere Deum: ego decepi eum; ut agnoscamus, falsos prophetas esse pœnam contemptus, contumaciæ & ingratitudeinis erga veritatem. Adeoque orthodoxi communiter exponunt, deceptionem hanc fieri mediante diabolo, permittente tamen, & ratione finis, ordinante Deo, non per immissionem motus mali, sed per omissionem, & subtractionem motus boni. Conf. Damasc. l. 4. Orthod. Fid. c. 20. & Hieron. comm. h. l.

XXIII. Quanquam vero expositio hæc pia satis, ac analogiæ fidei nullatenus sit adversa; attamen si tum indolem Linguæ S. stylique prophetici, tum contextum attendamus, videtur sane B. Lutheri versio, (quæ ut alibi, ita h. quoque l. viceseplet commentarii;) proxime ad mentem prophetæ accedere, quando Præteritum hoc reddit in Futuro: den will der Herr wiederum lassen betrogen werden.

XXIV. Etenim quod (1.) indolem Linguæ S. concernit, notissimum est, sæpe Præteritum absolute poni pro Futuro: præsertim vero prophetis hoc est fere perpetuum, ut in denunciandis futuris pœnis aut bonis, libentius, ut & significantius utantur forma loquendi in Præterito, quam in Futuro. Testis esto vel unus passionalis Psal. XXII. & Esaïæ cap. 53. &c. ut propterea Rasche ad *Es. 42, 16.* *בו לשון נבואה לדבר על העתיד כאילו עשו* h. e. (juxta Ambrosii verba *L. I. de Fide c. 7.* hæc consuetudo est prophetiæ, ut quæ futura, vel quasi facta dicantur. Sic & Augustinus *L. XVII. de C. D. c. 18.* More solito tanquam præterita narrantur, quæ futura prophetabantur. Idemque exemplis hoc declarat ad *Psal. 3. & l. 2. de sermone Domini in monte.* Confer pias nervosæque hac de re cogitationes B. Franzii, *int. Ser. S. or. 47. p. 459.*

XXV, His præsuppositis adijunge nunc (2.) contextus sedulam excussionem, & quomodo membra ejus inter se cohæreant, libentius, spero; B. nostri Lutheri versionem, quam aliorum, sequeris. Certum est, Deum hoc verbum nono seorsim agere cum pseudopropheta, eique poenas promeritas indicare, postquam easdem in antecedentibus proposuerat quoque ipsius pravis auditoribus. Causam vero, cur ita manum suam duram velit in hunc doctorem extendere, eumque delere; itidem præponit; quia sc. passus fuerat, se a sciscitantium, propriæ carnis, diabolique blanditiis seduci, in hoc, ut mendax verbum vel vaticinium sub nomine Dei proferret. Quæ vero nunc foret cohærentia vel illatio: Ego te deceptum severissime puniam, ratio; quia permisi te seduci? adeoque duo saltem nos putamus hic proponi; primo puniendi causam seu culpam, in hisce: Quando propheta seductus fuerit, & locutus fuerit verbum, sc. mendax: secundo promeritam poenam, in his: Ego Jehova (iterum) seducam hunc ipsum prophetam, & expandam &c. ut ita Dei, tanquam iusti vindicis, sermo ex abrupto quasi sequatur mendax illud vaticinium, cui vicissim reciprocam, eamque certam (ut jam præteritam) deceptionem aliam minatur, juxta illud Psalmi; (18. 28.) cum perverso perversus eris; h. e. cum contemptore veritatis & puritatis agis perverse, trahendo eum in reprobum sensum, linquendo satanæ, malisque hujus & futuri seculi graviter multando. (conf. Lev. 26, 27. Es. 1, v. 24. Ezech. 5, 13. &c.) Prout igitur Deus alias impios quosque hostes suos dicitur ridere & subfannare, (Psal. 2, 4. & 37, 12. 13. Prov. 1, 26. & 34.) iisdem tanquam feris aut draconibus hamum injicere, ac circulum in naribus ponere; 2. Reg. 19, 29. Es. 37, 29.) ita & h. l. Deus videtur uti ejusmodi simili ab aucupibus desumpto, quomodo radix hæc מִן הַבַּיַט de columba seducta aut credula usurpatur, Os. 7, 11.) ac si voluisset dicere: Si itaque ejusmodi pseudopropheta adeo securus, incautus ac imprudens fuerit, ut a blanditiis populi, vel lucello aliquo, aut etiam satana patiatur se eo seduci, ut absque meo jussu, ex

-pro

propria phantasia, studio placendi aut lucrandi, proponat vaticinia mendacia, atque his ipsis seducat etiam alios: tunc & ego Jehovah talem seductorem vicissim seducam instar avis secure jam granulis prope retia vescentem, sibi que in mendaciis suis valde placentem; ita scil. seducam, ut extensa mea manu vindice extirpem eum penitus de populo suo, (vel, ut *Luc. Osiand. cum Luth.* exponit: Efficiam, ut confundatur. Non enim respondebit eventus pollicitationibus illius spem propriam aliisque factam frustrabo. Huc Maldonatus, qui sic etiam putat reddi posse: Affeci eum poena, quam non sperabat.) Et pro hac explicatione nostra facere etiam posset, quod alias, si hoc פתיתי reddatur in Præterito, Deoque adscribatur, tanquam aliquod poenam antecedens; hac ratione idem actus tribueretur Deo, qui tamen proprius est satanae; 1. *Reg.* 22. 22. Item, quia נשיתי apud omnes accipitur pro Futuro, ideo necesse etiam esset, præcedere aliquod Futurum, cum (1) Præterito præpositum tum demum illum mutet in significationem Futuri, cum Futurum præcesserit; (*Gram. Trost. p. 27. n. 10.*) illud itaque Futurum præcedens erit פתיתי (seducam.) Verum sufficientiant antecedentia, pergimus ad seq.

XXVI. (נשיתי את ידו) & extendam manum meam contra eum: h. e. graves plagas ipsi infligam, conf. de hac phrasi exprimente quasi gestum Dei ex ira percutientis *Job.* 23, 2. *Exod.* 7, 5. *Ez.* 5, 25. *Jer.* 6, 12. *Ezech.* 16, 27. *cap.* 25, 7. *Zeph.* 1, 4. *cap.* 2, 13. ita Chaldaeus h. l. levabo plagam potentiae meae &c.

XXVII. (ורשתי) & perdam illum de medio populi mei, h. e. ita exterminabo memoriam ejus, ut nihil plane maneat reliquum. Conf. de hac voce *Ez.* 14. 23. Everram eam everriculo perditionis,) *Deut.* 9. 8. 19. 25. *Esth.* 3, 6. &c. huc 1. *Cor.* 5, 2. (ut tolletur e medio vestrum facinorosus.) Pradus exponit; Exterminabo eum, adversa sc. morte de medio (interpopulares) sublatus. Atque in hac poena denuncianda pergit etiam vers. seq. 19. & portabunt peccatum suum, (uterque sc. & consulens & consultus, instar gravis cujusdam ponderis, prementur supplicio,) juxta iniqui-

tatem interrogantis, si iniquitas prophetae erit; (h. e. una eademque utriusque & culpa & poena erit; (quam exactam convenientiam infert geminata partic. [D] juxta p. 124. n. 3. Gram. Trost.) h. e. caecus uterque, & ducens & ductus, & docens & doctus, cadant in foveam, (Matth 15, 14.) Annetur denique *vers. 11.* fructus hujus judicii, partim negativus; ut non erret ultra domus Israel a me, nec polluatur in universis praevagationibus suis, (h. e. ut tanquam liberi, alios ob divagationem immunditiamve castigari videntes, vel ipsi quoque castigati, discant mercari cauti, domique apud patrem (non idola ad pseudoprophetas) in puritate animae libentius inhaereant) sed ut sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

III. ANALYSIS LOGICA.

XXVIII. Ex praecedente *l. 24.* facile jam patet, quomodo versus hic noster nonus sit secandus. Duo scilicet proponuntur hic nobis; (1) pseudoprophetae culpa, (2) ejusdem poena. Illa quidem bina iterum involvit; antecedens, nempe viri hujus fatuitatem ac negligentiam impiam, (ut seduci se patiatur partim a principio interno, carnis avarae, ambitiosae &c. partim ab instinctu externo, sciscitantium sc. ac satanae sollicitationibus;) consequens, promptum mendaciloquium; (& locutus fuerit verbum.) Haec de reo, nunc de iudice poenam insigente, Deo: Ea vero poena per tres quasi gradus ascendit: (1.) est traditio in reprobum sensum, (decipiam eum, sc. secure sibi placentem reti meo tegam,) (2.) plagarum inflictio, extendam manum meam.) (3.) totalis extirpatio: (delebo eum de medio populi mei Isr.)

IV. USUS HUIUS DICTI.

XXIX. Uti omnis scriptura in genere finem suum nondum erat affecuta, quando vel mille aliquot homines in deserto alibive vagantes informaverat de voluntate & essentia Dei, sed quaecunque scripta sunt, in nostram etiam,

qui

qui nunc vivimus, doctrinam præscripta sunt: (Rom. 15. 4.) ita quoque non satisfactum erit præsentī loco, si viderimus, quæ Dei de pseudoprophētis fuerit sententia tempore Ezechielis; sed & nobis inde quintuplex iste fructus erit decerpendus, quem Paulus indigitat, 2. Tim. 3. 16. & Rom. 15. 4. quorum bini (doctrina & redargutio,) sunt quasi theoretiçi, circa articulos fidei occupati; bini vero (admonitio & correctio) praxin concernunt, charitatis sc. ac pietatis officia, ultimus tandem ad spem solidandam faciens, est consolatio: v. Flac. p. 2. Cl. f. 107. seq. Nos breviter digito quasi summa in singulis capita; saltem designabimus.

XXX. DOCTRINA. Falsos doctores Deus non facit, fieri tamen iuste permittit. Falsi qui sint, demonstrant (1.) vocationis defectus, ut primus seductor serpens accessit, ejusque post affectæ omnes, Jer. 23. 21. 2. Tim. 3. 6. (2.) antiqui ordinis neglectus, ut plerumque a novis ceremoniis ordiri hæreticos fuerit observatum. (3.) doctrinæ impuritas, a verbo Dei hinc inde deflectens, vid. b. 3. (4.) externa vitæ, linguæ, &c. speciositas, quando cum diabolo scripturam quoque allegant, ovinis pellibus se tegunt &c. conf. Matth. 24, 24. Marc. 13. 21. Act. 20, 29. Col. 2, 8. 1. Tim. 4, 1. 2. Tim. 3, 1. (5.) lupina rapacitas, scripturam e manibus, fidem ex corde, opes e cista, animam e paradiso eripiens, Hos vero cur DEUS non subito cum Koreh deglutiri facit, sed serpere subinde concedit? fit illud (1.) ob veritatis declarationem; ut per ejusmodi ventilationes palea a tritico dissiliant, & lumina ecclesiæ (doctores) emunctoriis aureis (hæreticis) purgata fulgeant clarius. Hinc post Arii certamina articulus de S. Trinitate, post Huberi, articulus de Prædestinatione &c. clarius sunt elucidati. (2.) ob falsitatis odium, ut cognito hoc veneno eo magis amemus sanum cibum, Deoque gratias agamus. (3.) ob piorum probationem, ceu militis in prælio, pomi Sodomitici in attritione, seminis in æstu, Deut. 13. 3. 1. Cor. 11. 9. (4.) ob pigrorum excitationem; ut verbum Dei penitus introspiciant, veterno excusso, &c. (5.) ob malorum poenam

Hæretici
quinam?

Cur?

Unde? & separationem, ut postquam veritatem ducemque Deum sequi noluerunt, sectentur nunc valida satanæ mendacia, in perniciem ac præcipitia ducentia; 2. *Theff. 2, 10. Amos 8, 11. Eccl. conf. 8, 8.* Quamquam veneno iuste puniatur verbi nausea, non tamen dicendum est, errores hos tacite ingenerari (1.) a Deo: qui sane omnes ad veritatis agnitionem venire vult: (1. *Tim. 2, 4.*) Ne itaque dixeris; defeci impulsu Domini; nam quæ ille odit, tu non debes facere. Ne dicas; ipse me induxit in errorem: neque enim improbo viro ei opus est, (sunt verba *Sirac. 15. 11. seq. sic Jacob. 1, 13. 14.*) Sed esse zizania hæc (2.) a diabolo, tanquam patre omnis mendacii, (*Job. 8, 44. 1. Tim. 4, 1. Matb. 13, 25.*) hic seducit totum mundum, (*Apoc. 12. 9, 12.*) & fit Spiritus mendax in ore pseudophetarum: 1. *Reg. 22, 22.* (3.) a propria cuiusque concupiscentia prava; (*Jac. 1, 13. 14. Jud. v. 8. Rom. 7, 31.*) quæ Deo trahenti ponens repagula, rapitur ad errorem vel a Samosatani supercilioso fastu; vel ab Arii Dialectica; vel ab Aetii ὀλιγομαθεία. Hoc enim tres fontes omnium fere hæresium erudite observat B. Chemn. p. 1. *Loc. 2. de Filio p. m. 66. a.*

XXXI. REDARGUTIO. Ne itaque in Deum ullius mali aut erroris causam transferas; uti Florium, Manichæos, Libert nos, &c. fecisse legimus, confer quæ modo dicta, & mox sequentur *8, 35. seq.* Neque cum Anabaptistis ac Donatistis ecclesiam ab omni parte puram his in terris somnies: impuris enim hæc hæreticis semper fuit turbaturque hodie. Ne tamen istos ferro gladioque tollendos promiscue censeas; quos Deus suo sibi servat iudicio; atque a se exterminandos dicit: præsertim Novi Test. habita ratione.

XXXII. ADMONITIO: In tractando Dei verbo esto sedulus; (*Pf. 1, 2. 1. Tim. 4, 13.*) humilitatis, ἀνταρξείας, precum, rationis captivandæ esto studiosus; sic enim non seduceris. Mysteria & eloquia Dei reverenter habe, sinceritati ac pietati stude (*1. Tim. 4, 7.*) quid loquaris diligenter
at-

attende, (*Matth. 12. 36.*) sic mendax verbum non facile loqueris. Majestatem Dei punientis pondera, exempla punitorum observa, pœnæ gravitatem ac æternitatem æstima, clementiam ac beneficia Dei adora; sic enim ab eodem Patre tuo nunquam punieris.

XXXIII. CORRECTIO. Ne sis *Φιλανθρῶς, Φιλάργυρος*, calumniator, formam pietatis habens &c. (*2. Tim. 3. 2. seq.*) intractabilis, vaniloquus &c. (*Tit. 1. 10. 1. Tim. 4. 2.*) ut ne perversa loquens abducas tecum alios: (*Act. 20. 30.*) vel, aliis id facientibus, tu dormiendo atque os non obturando multos perire finas: *Act. 20. 31. Tit. 1. 11.* Tu vero, qui ovis es, pseudopphetas fuge, (*Matth. 7. 15.*) nec cuivis spiritui crede, sed num ex Deo sit, proba: (*1. Job. 4. 1.*) ecce enim Christus præmonuit: (*Matth. 24. 24.*) neque religionis curam pastori tantum commissam crede; per Philosophiam, aliasque ne seducaris, cave; (*Colof. 2. 8.*) dilectionem veritatis ne repudies, alias *ἐνεργεῖαν πλάνης* Deus mittit; (*2. Thess. 2. 10. 11.*) ne ob prurritum aurium ipse doctores tibi coacerves, &c. (*2. Tim. 4. 3.*) malisve aliorum (etiamsi Petrus esset *Gal. 2. 13.*) exemplis moveris, [*Sap. 4. 12. Syr. 19. 4.*] Proinde, venenatos libros autoresque ipsos evita, [*Tit. 3. 10. 11.*] imo nec Ave iisdicas. (*2. Job. vers. 10.*)

XXXIV. CONSOLATIO. Etiamsi mendaciis omnia scateant, satanasque cum suis totus furat frematque; non tamen electos poterit decipere; (*Matth. 24. 24.*) Quid enim nos a charitate Christi separet? (*Rom. 8. 35. seq.*) numneis, qui incepit in nobis bonum opus, (tam velle, quam perficere, *Phil. 2. 13.*) perficiet etiam illud? (*c. 1. 6.* numne Christus intercedit pro nobis? (*Job. 17. 20. 31.*) Quamvis itaque satan me homunculo multo sit astutior; non tamen Deo est potentior, e cujus manu me ipsius ovem eriperet, (*Job. 10. 128.*) Durabo igitur, gratiamque Dei implorabo; sic nisi malitiose eum rejecero, nec ipse me rejiciat; (*Matth. 17. 20.*)

V. PROBLEMATĀ.

I. An Deus malorum causa sit, & quomodo circa eadem versetur?

XXXV. Quæ olim detractorum Romæ perverſa erat ratio, ut cum viris honoratis ingenue ac palam crimen intentare non auderent, expedirent illud noctu, famoſis ſuis libellis ad ſtatuam Paſquini (unde ad huc Paſquillorum nomen: *V. Topogr. Romæ Bar. Mariani p. 150. b.*) affixis: Idem fere genium cunctis quoque fuit hæreticis, ut cum manifeſtis verbis Deum Ter. Opt. autorem mali vocitare ſubter fugerent, (quod & Platoni Ethnico horrendum viſum:) ſuis tamen voluminibus volantibus (*Zach 5, 1.*) hinc inde tales inſererent aculeos, ut per bonam conſequentiam fatiſ ipſorum mala de Deo mens innotefcere poſſet. Ut enim ex Abſolonis ſermone blando directe omnino colligebatur, eum injuſtitie poſtulare Davidem Regem optimum, quamvis ita diſerte non diceret; pater meus eſt cauſa injuſtitie; ita non minus jure a Patribus arguebantur hæretici, ex phraſibus ſuis ac principiis, eos Deum peccati ſtatuere autorem. Excepto enim Florino & Machinæis (qui geminum principium ſingebant) nemo fuit antiquis Patrum temporibus, qui Deum peccati autorem a ſe ſtatu diſſerte profiteretur. (*D. Weller. diſp. 14. Anti Maſſ. p. 537.*)

Adam

XXXVI. Quod ſi vero altius rem repetamus, autor hujus hæreſeos videtur eſſe primus a fatana Adam, qui lapſus ſui cauſam tacite transferebat in Deum, uxorem hanc deceptricem ipſi aſſociantem: *Gen. 3, 12.* duratque dogma adhuc hodie, ut ad elevandam quiſque ſuam culpam plus fatiſ diſerti ſimus, (ſatente Livio;) puerique adhuc exiſtentes, etiamſi in facto deprehendamus, nihilominus crimen vel negemus, vel extenuemus, vel in alium transferamus.

Philoso-
phi,

XXXVII. Quid porro extra eccleſiam docuerint Philoſophi de fato, fortuna, materia, influentis cœli, &c. jam non curabimus, quid enim miri, hos a Diabolo mire ſeductos? In eccleſia vero hanc de Deo mali autore ſententiam agitaram fuiſſe

fuisse, etiam 200 ante Christum annis, colligit B. Chem- *Ann. 200.*
 nitius ex *Syr. 15, 11. 12.* item Apostolorum tempore; ex *Jac. ante Chr.*
1, 13. *An. Ch. 130.*

XXXVIII. His mortuis, circa ann. Chr. 130 doce- *Ann. 150.*
 bant Valentiniani, necessitate quadam homines adigi ad
 mala. (*Iren. L. IV. c. 47. 48. & c.*) Anno 150 Blastus & Florinus
 supra dictus surgebant. Eodem ferme tempore exortus
 quoque Cerdon cum discipulo Marcione, qui duo rerum
 principia, seu deos, unum bonum, alterum malum, malique
 causam docuerunt (argumenta ipsorum habet *B. Meisn. in Anno 170.*
Anthr. dec. 1. disp. 3. qv. 4. §. 7. & alii.) Hos anno 170 excepit
 Hermogenes, qui æternam aliquam excogitavit materiam, &
 bonam & malam, ex qua mala Deus bonus non nisi vas *Ann. 281.*
 malum facere potuerit. Anno 281 dogmata hæc de duo-
 bus Diis æternaque materia constabat servus iste cuiusdam
 viduæ Manes, dictus antea Cubricus; (vas inane, Chal-
 dæo idiomate, *Full. L. II. Misc. cap. 18.*) qui postea Manichæum,
 (vas vivum, Chaldaice, aut cum duplici (n) Mannichæum,
 manna fundentem, *Græce: v. Majer. L. I. Phil. sac. 2. p. 404. seq.*)
 se vocabat: cujus historiam prolixè describit Chemn. t. 1. *Ann. 370.*
 LL. de ea pecc. *cap. 2.* Eadem fere docuit Eunomius circa *Ann. 440.*
 an. 370 contra quem Basilius scripsit. Anno 440 (notan-
 te Sigisberto, monacho Gemblacensi ord. S. Bened.) exorti
 Prædestinati, sic dicti, quod ad malum dicebant prædesti-
 natos a Deo impios, contra quos scripsit Fulgentius. Cir-
 ca hæc tempora collocantur etiam Messaliani, homines
 a satana, etiam invitos, trahi per totam vitam statuen-
 tes: (*v. Hist. eccles. Pappi, per Bob. p. 836.*) item Luci-
 feriani, qui Deum in Luciferi deiectione peccasse statue-
 runt; quamvis dubitetur de hac hæresi. (*idem p. 841.*)

XXXIX. Superiori seculo criminis hujus Libertinos
 damnavit Calvinus, Calvinum Orthodoxi: quamvis neu-
 tra pars Deum peccati autorem a se statui fateatur. Quo-
 modo vero dogma hoc ex absoluto damnationis decreto,
 plurimorum ad damnationem ejusque causas creatione, vo-
 luntatis ad mala impulsione, &c. necessario emergat; evi-
 den-

denter satis a Nostratibus ipsis est demonstratum. *Conf. D. Hann. de Prov. p. 41. Menzeri Exeg. A. C. art. 19. n. 4. D. Gerb. t. 2. LL. p. 119. D. Schaffmanni libros 2. de pecc. causis Tauffreorum contr. Pist. & Clar. Dn. D. Wellerum, Praeceptorem ac Hospitem meum colendiss. disp. 14. Anti-Mass. p. 543. seq. prolixè hoc ipsum probantes.*

XL. Quamvis vero & Jesuitæ, & Photiniani nobiscum oppugnent Calvinianos, utrique tamen, ex aliis quidem principiis, erroris hujus arguuntur. Illi quidem, ut qui docent necessariam causarum secundarum in voluntariis etiam motibus, a prima dependentiam, (quod faciunt plerique ex Hispanis, ex Belgicis modernis omnes; probante hoc satis solide *Adm. Rev. & Exc. Dn. D. Hülsemanno, Praeceptore meo observ. jugiter, man. A. C. disp. 17. quem omnino vide;*) item, rebellionem carnis & spiritus naturæ a Deo esse inditam, &c. v. *B. Menzer. exeg. l. c.* Hi vero; eo quod peccata illa, quæ peccatorum poenæ sunt, juxta ipsos fiant Deo volente, Deus etiam aliquos ad alia scelera perpetranda compellat, &c. uti hoc ipsis demonstratur a *B. Franzio: disp. 9. A. C. contra Smalc. Excell. & Admod. Rev. Dn. D. Martini, Synops. Photin. p. 71. §. 12. D. Brochmando, t. 1. LL. p. 483. &c.*

XLI. Nostra quæ hic sit sententia, proponimus verbis *Aug. Confessionis art. 19.* Tametsi Deus creat & conservat naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum, videlicet diaboli & impiorum, quæ, non adjuvante Deo, avertit se a Deo, sicut Christus ait *Job. 8, 44. &c.* Adeoque κατ' ἀγῶνι causa peccati falsa (Deus) demenda; dein κατὰ θεῶν causæ veræ erunt producendæ.

XLII. DEUS itaque, qui (1.) summe bonus est, omnesque serio vult salvari, (*1. Tim. 2, 4. 2. Petr. 3, 9.*) nullo modo poterit malum culpæ sive creare, sive velle, sive præordinare; cum mala poenæ etiam infligere, opus ejus sit alienum: (*Es. 28, 21.*) & ita salus nostra a Deo sit, ut malum tantum ex nobis (*Os. 13, 9.*) Deus (2.) qui summe justus & sanctus peccatum gravissime odit ac punit, nulloque plane modo illud vult; (*Psal. 5, 5. 31. 7. 54, 8.*) non poterit illud

illud velle aliquo modo; (contradictoria enim hæc sunt;) sic enim commercium habebit cum Beliale, (2. Cor. 6, 14.) vel voluntatem ejus facientes (diabolum malosve dum peccando puniunt alios) non poterit punire. (Gen. 3, 14, 15. Apoc. 20, 9, 10.) Deus (3.) qui verax est, non poterit aliquem ad mala allicere, impellere, aut quoquo modo seducere, ut qui mala quævis severe prohibet, in ipso actu sæpius inhibet, post factum detestatur, serioque malos omnes ad se per pœnitentiam vocare studet. Ut itaque diabolus non est efficax in bonis ad bonum; ita nec Deus poterit in malis efficax esse ad malum. *Conf. Sir. 15, 12. Jac. 1, 13. 1. Thess. 3, 5. & c. & Patres, magno numero citatos a Gerb. l. c. p. 118. D. Meisn. Anthr. p. 100. Mylio in A. C. p. 238. a.*

XLIII. Quamvis itaque sanctus hic Deus noster ad peccatum nullo modo concurrat effective, versatur tamen circa idem (I.) præsciendo, ut sc. mala præter opinionem Dei (liceat sic loqui) nulla accidant; quippe uti nunc in tempore omnia fiunt, causæque liberæ vel in hunc, vel in illum eventum libere inclinant, & quando actu existunt, determinant; ita quoque Deus ab æterno eadem prævidit futura, ut præsentia, & actu ex propriis suis causis existentia. *Pf. 139. n. 2. seq.* Nos ipsi videmus jam præsentia, meminimusque futura, etiamsi hæc nostra memoria nec velit, nec approbet, nec adjuvet, ullamve iisdem rebus scitis hac notitia inferat necessitatem, *v. Aug. Conf. de Lib Arb.* Non enim propterea nunc necessario venit æstas, aut medicus est causa morbi; etiamsi illa futura sciatur, aut hic morbum ex causis præfagiat; sed quia ex propriis causis ecclipsis eventura est, ideo etiam ab Astronomo ventura prævidetur. (*v. Chemn. t. 1. c. 6. de C. p.*)

XLIV. II. *Sustentando naturam.* Nisi enim ipse portaret omnia verbo suo [*Ebr. 1. 3.*] tam substantias, quam earum vires, actiones aut motus, [*Act. 17, 25. 28.*] omnia sane in nihilum resolverentur. Quamvis autem sustentet actionem, [ut naturalem motum in se bonum;] non tamen confert aliquid ad actionis ἀναξίαν; quomodo locomotiva

loripedi quidem dat motum, non tamen causa est claudicationis, sed potius luxata ejus tibia; & quomodo terra herbae quidem cuius praestat suum humorem, qui tamen ab aconito in virus, ab amarantho vero in svavem convertitur succum. Vel sicut oculus [quod simile dat *August. L. II. de pecc. mer. c. 5*] a luce quidem adjuvatur, ut videat, non tamen ab ea juvatur, ut clausus averfusque ab ea discedat; ita quoque Deus naturam sustentans adjuvat homines, ut bona operentur; quod vero iidem avertantur ab eo per peccata, id non a Deo, sed in solidum est hominis ipsius.

XLV. (III.) *Subtrahendo gratiam*; sc. ubi homo jam malitiose subtrahere se in primo lapsu a Deo incepit, vel eidem adhuc gratiose trahenti obluctatur. Deus quippe nunquam deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur; (ait *August. serm. 88. de temp.*) Quod si itaque ægrotus adeo plane est intemperans, ut omnia medici remedia respuat, proculcet; anne propterea medicus erit causa mortis, si a curatione desistat? (*Theophyl. in c. 1. Rom.*) Sic Deus quoque cum omnia facienda fecit (*Es. V, 4.*) nec tamen aliquid profecit; tunc & ipse hujusmodi hominem exponit & culpæ & pœnæ; (*Es. V, 5.*) tollendo materiam a vinea, non putando eam &c. *conf. 1. Sam. XV, 16. cum C. XVI, 14.*

XLVI. (IV.) *Dimittendo satanam*; quem hætenus instar canis rabidi detinuerat catenis vinctum; (*2. Pet. II, 4.*) Iste igitur ὑπηρέτης quam primum adipiscitur licentiam, non opus est, ut impellatur ad mala; sed ipsemet satis paratus promptusque est, incitare hominem (antehac ad mala facilem,) vel ad mendacia; (*1. Reg. XXII, 22.* vel superbia, (*1. Par. 21, 1.*) & quæ sunt alia. Beneque scribit *Cassiod. in C. 3. Cant.* quod non tam versutissimi sint illi hostes subtilitate spiritualis naturæ, quam doctissimi temporis longævitate.

XLVII. (V.) *Permittendo malitiam*; non quidem instar tyranni, scelera vel adjuvantis vel approbantis; aut instar Principis otiosi, qui civium vitia nec curat, nec corrigit, nec punit; sed ubi Deus, tanquam justus paterfamilias

lias, permittit filio contumaci ac inmorigero rem suam prodige dilapidare, qui tamen prodigalitatibus causa propterea non est dicenda. Neque vero linguam, manumve statim facit lapidescere, antequam scelus committatur; sc. quia non solum coli vult Deus a creaturis cultu necessario, (uti ignis necessario ac citra delectum urit tam regis, quam rustici manum) sed etiam spontaneo, h. e. ut homo suo uti possit arbitrio, alia enim foret non homo, essetque quasi equus & mulus, qui frenis capistrisque sunt coercendi, (Ps. 32, 9.) Hinc itaque permittit Deus quandoque labi nos vel alios; ne vel extollamur, (2. Cor. 12, 7. vel aliis condolere nequeamus, vel securitate diffuamus, &c. Conf. Damasc. l. II. de O. F. c. 21. & August. in Ench. ad. Laur. c. 1000. qui sic ait: Miro & ineffabili modo non fit præter Dei voluntatem, quod fit etiam contra ejus voluntatem; quia non fieret, si non fineret; nec utique nolens finit, sed volens. Nec fineret bonus fieri male, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. Probe tamen discernenda voluntas permittendi a permissione mali, aliudque est velle aliquid; aliud velle, aliquid permittere. Vult quidem Deus bonum finem, a se ex peccato elicatum, non tamen vult ipsum peccatum, sed tantum permittit. Conf. Grav. Illust. disp. 10. qu. 5. §. 12.

XLVIII. (VI.) *Præfinitendo metam.* Quamvis enim Deus nec velit, nec adjuvet peccata; dirigit tamen eadem quandoque aliter, quam peccator intendebat; ut (Gen. 30, 20. seq. Ezech. 21, 19. 20. (al. 24, 25. Es. 10, 5. 7. 15.)) determinat etiam limites, quando & ubi impios fit repressurus. Multas quippe impiorum cogitationes, consilia, & conatus impedit, invertit, reprimit, vel propter ecclesiam, vel uti sibi ipsi exitium accersant. inquit B. Chemn. p. 1. Exam. f. m. 127. b.) conf. Es. 8, 10.

XLIX. (VII.) *Eliciendo ἐξ ἑαυτῶν bonam;* E. g. Uti Christus in tempore dixit, ita Deus ab æterno præviderat hanc Judæorum proterviam, illos non credituros esse Christo, nec eundem dimissuros: (Luc. 22, 67. 68.) sed potius facturos esse desiderio patris sui diaboli, ἀνθερωποκτόν; (Job. 8,

44.) Hinc, quia propria hæc ipsorum perversitas, ut consilium Dei bonum erga se rejicerent; (*Luc. 7. 30. & Matth. 23. 37.* ideoque Deus hos ipsos sponte malos non impellit aut præordinat, sed concedit horam tenebrarum, *Luc. 22, 53. Act. 2, 23.*) ut pro lubitu in Messiam deservire possent. Ex hoc jam facto, in se pessimo, præviso, Deus salutarem redemptionis opus educere decrevit. (*conf. Act. 2, 23. 36. C. 4, 27. 28. & Luc. 22, 22.* ubi τὸ προέβουθεύει a persona probe discernitur ratione decreti.) Adeoque quamvis Deus ex ejusmodi malis pro sua sapientia bonum eliciat; manet tamen semper ratione ἀταξίας: elegistis, quod ego nolui: *Es. 65, 12.* & quamvis mala ordinare dicatur, non tamen ordinat malas voluntates, ac si ipsemet fecisset: sed illas ab aliis inordinatas factas, ad ordinem finemque bonum reducit. [*vid. Gerh. 1. 2. LL. p. 115.*]

L. Hæc de peccati causa falsa (Deo) κατ' ἄρσιν; nunc etiam de veris κατὰ θεόν Illæ vero [sic præeunte ratione peccatorum actualium B. Meisnero in Anthr.] sunt vel externe; quæ iterum aut per accidens, (ut objecta sensus moventia, *Gen. 28.*) aut per se; [perversi homines, alios consiliis, minis, exemplis &c. seducens, *1. Cor. 15. 33.* [2.] diabolus, verbum e corde rapiens, zizania in agro alias fertili ferens, mentes excecans, *2. Cor. 4, 4.* phantasiam movens, pravæque cogitationes suggerens &c.) vel interna: eæque tam inclinantes; [1. mentis ignorantia: 2. carnis infirmitas; 3. concupiscentia seu appetitus; 4. mali habitus:] quam directe influens; propria cujusque mala προαίρεσις, *Rom. 5, 12.* quæ eligit, quod Deus non vult, *Es. 66, 12. Matth. 23. 37. Act. 7, 39.* & a qua sola tentamur, *Jac. 1, 14. 15.* Eleganter vero de eadem *August. L. XII. de Civ. D. C. 7.* Mala voluntas est causa operis mali, malæ autem voluntatis efficientes causam nemo querat, non enim est efficiens, sed deficiens. Causas vero deficientes velle invenire tale est, ac si quispiam velit videre tenebras, audire silentium &c.

LI. Sic itaque sane peccati causa non modo est fen-

fentiendum, sed & loquendum, ne forte dicamus; Deum nos seduxisse, &c. *Jac.* 1, 12. & *Sir.* De quibus loquendi modis vide *Chemn. t. 1. c. 8.* de causa pecc. Illas itaque duras veterum Calvinianorum locutiones si moderni improba-
rent, una etiam malam mentem de absoluta multorum ad peccata eorumque pœnas prædestinatione, occulta impulsiones &c. multarent: facile nobiscum concordiam hac in parte inire possent, dicente *D. Gerhardo l. c. p. 151. seq.* In-
terea plures ex iis satis commode hac de materia loqui, non diffitemur (*ipid. p. 105.*)

LII. Nunc paucis etiam videndi sunt modi & stro-
phæ adversariorum, quibus palliare se solent, solvendi. Bene tamen monet *Philippus* in LL. de hac materia; & *B. Chemn.* hinc inde: Etsi homines acuti multa hic inextricabilia colligunt, tamen nos omissis præstigiis disputatio-
num, veram sententiam toto pectore amplectamur, & teneamus testimonia de ea tradita, etiam si non possu-
mus omnes argutias, quæ opponuntur, extricare. Quæ in specie ad quemvis locum dicenda sint, docebit ipsa
συστησις.

LIII. Ante omnia, cum dictum aliquod contra re-
liqua clariora facere videtur, (1.) analogia fidei superius de-
ducta erit advertenda, *2. Petr.* 1, 23. (2.) Scriptura ex seipsa
erit exponenda, *v. g. Matth.* 6, 13. ne inducas nos in tenta-
tionem explicat *Jacobus c. 1, 13.* Deus neminem tentat ad
malum; propius *Paulus, 1. Cor.* 10, 13. Deus non *ἐάσει,* per-
mittet vos tentari; &c. *Sir.* 15. 11. 12. Hinc ipse *Pisc. vol. 1.*
loco 18. §. 26. exponit hunc locum Matthæi: noli permitte-
re diabolo, ut tentationibus suis nos vincat.

LIV. Quandoque (3.) verba actionem notantia intel-
ligenda sunt permissive: (exempla vero apud *Clariss. Glas-*
sium l. 3. Phil. p. 241. & 307,) Huc pertinet induratio Pharao-
nis, excoecatio, traditio in reprobum sensum &c. quæ Deus
vel præstat efficaciter operando & afficiendo cœcitatem,
vel juste permittendo: tertium non datur. Prius nec ad-
mittunt ipsi saniores adversarii. E. posterius etiam ab ipsis
non

non negandum. Huc *Ef.* 63, 17. errare nos fecisti; (ubi humiliter precantes non certe Deum erroris sui causam facient, sed justam gratiæ subtractionem &c. deplorant.) *Rom.* 1, 24. (ex *Psal.* 81, 13. & *Actor.* 14, 15. permittit.)

LV. Quædam (4.) quæ sonant effective, intelligenda sunt objective, occasione tamen non data, sed male accepta; ut *Psal.* 105, 25. immutavit cor Ægypt. sc. nimium augendo Israëlem, ex *v.* 24. Sic *Ef.* 6, 20. impingua cor eorum; h. e. sedula tua concio & longanimitas mea occasio erit, ut (non ego, sed) ipsi claudant oculos, ex *Matth.* 13, 15. Huc *Luc.* 2, 34.

LVI. Aliud [5.] est velle, aliud nosse, aliud non velle. *Illud* notat approbationem, & ex interno voluntatis principio approbationem; [si DEUS sic vellet peccata, esset injustus:] *istud* non est nudæ tantum averfationis, sed & conjunctæ cum conatu impediendi; [si DEUS sic nollet peccata, quæ tamen fiunt, esset impotens;] *hoc* negat simplicem volitionem, ubi tamen deest studium violenter impediendi. [sic fiunt peccata Deo non volente, h. e. permittente.] *Meisn. Anthr.* p. 96.

LVII. Aliud [6.] est malum culpæ [*Damasc.* l. 4. de *O. F. c.* 20. nominat τὸ τῆ φύσει κακὸν; ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῆ ἀρετῆς, καὶ τῆ τῶ Θεῷ φελλήσει] aliud malum pœnæ; [*Dam.* τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀποθήσαν κακὸν καὶ ἐπίπονον, ut tribulationes & ἐπαπωγαί] Sic David maledictionem Simei in pœnam agnoscit a Deo esse directam; ut culpam vero punit eandem per filium; *1. Reg.* 2, 8. 9. Sic *Job.* 1. 21. huc *Amos* 3, 6. *Ef.* 45. 7.

LVIII. Alia (7.) est voluntas absoluta, alia judiciaria; vel antecedens aut consequens. Huc *Prov.* 16, 4. (omnia operatur Deus למענהו ad responsionem sui, (h. e. ut sibi invicem correspondeant omnia, (etiam malus ad diem mali, sc. non culpæ, sed pœnæ: hoc enim vult dies mali. Conf. *Marinum* in arca, tit. מענה & *Tarn. exerc.* p. m. 412.) *Deut.* 2, 30. *Jof.* 11, 20. *Jud.* 1. 23. 1. *Sam.* 25. כִּי quapropter, ut *Gen.* 22, 17. *Psal.* 119, 10. quod 2. *Cor.* 4, 13. per διὸ redditur: ita

Buxt.

Buxt. 9. Sixt. Aman Gr. Eb. p. 228. 2. Sam. 12, 10. 18. ubi Deus satanae, Davidem accusanti, dat potestatem flagellandi familiam; in qua libidinosum elatumque Absolonem a diabolo, jus talionis eligente, incitari ad libidinem, vi non impedit, sed in poenam patris dirigit, &c.) 1. Reg. 22. 23. (ubi Judex Deus in visione deliberat de executione poenae in refractarium, h. m. quasi persuadebit non decipiet, juste enim puniendus est, Achabum, ut ad locum supplicii abeat? ibi Deus satanae, mendacii viam eligenti, permittit hanc in viros malos potentiam, ut 2. Reg. 2, 16. 17. Matth. 11, 75. (abscondit rebellantibus, Luc. 7, 30. Matth. 22, 3. 1. Cor. 1, 18. seq. vel juxta alios, tantum de electione ad ministerium, non ad salutem, & Luc. 10. exponendus erit ille locus &c.

LIX. Aliud [8.] est malitiosa actio, aliud ejus ad bonos fines directio: huc *Es. 19, 13. c. 10, 15. Act. 4, 24. Gen. 41, 8.*

LX. Quaedam [9] quae sonant causaliter & per se, intelligenda sunt eventualiter & per accidens, ut *Luc. 2, 34. &c.*

II. *An Papa Romanus in decidendis fidei controversiis errare possit?*

LXI. Negativam hic nervis omnibus propugnant Assentatores Papales, ne sc. verum confessi reditibus illis splendoribusque, ab hoc terreno Deo profectis, exuantur. Verum privilegia si desideres, competentiora non dabunt, quam unde Mustti Turcicus, Hierosolymae forte agens, infallibilitatem sibi probare posset; aut ac si ex *Deut. 18, 15. 18. 19.* pseudoprophetae hi Ezechielitici se ab errore immunes defendere vellent. *Uc*

34

33

32

31

30

29

Ut *Luc. 22, 31. Job. 21, 17.* ubi pro fide Petri Christus orat, curamque ovium ei committit: quod personale hoc privilegium pro alio, & quidem Papa Romano, non itidem Antiocheno, &c. an quia David sanctus, ejus quoque successores tales? an quia pro Petri pœnitentia Christus præcipue oravit, ne instar Judæ totaliter periret, propterea quoque h. m. pro Papis Romanis absolute & sine omni conditione orasset? (sic sane non exauditus esset, cum tot apostata, idololatæ, blasphemi, crudeles, scortatores &c. inter hos extiterint, v. *Meisn. consult. cath. contra Lessum, p. 421. seq.*) Immo *Job. 21.* non major Petro ejusque successoribus confertur dignitas, quam & reliquis apostolis: *conf. Matth. 28, 19. 2. Cor. 11, 28. Gal. 2, 6. seq.* æque enim & hi sunt fundamentum ecclesiæ, quam Petrus, *Apoc. 21, 14.* Sic *Matth. 16, 18.* non Petro (mox fatana, v. 21. *seq.* ter abneganti & inconstanti, *Gal. 2, 14.*) aut Papæ dari aliquod privilegium, satis jam demonstratum a Nostratibus.

XLII. Nos itaque Papam non alio modo probamus, quam quo Moses pseudopphetas, *Deut. 13, 1. 4.* & Christus pseudodoctores alios probari jussit, *Job. 10, 27.* & alibi; scil. an voce Christi loquantur, an Mosen doceant: &c. Exempla enim seductorem pontificum tam V. quam N. T. (quamvis hic verus nullus detur,) nimis sunt manifestans. Gloriarî sane æquius poterant summi sacerdotes V. T. de institutione divina, nihilominus Aaron, Eli, Urias, Abjathar, Johannes, fratrem in templo interficiens, (*Joseph. L. XI. Ant. c. 7.*) Jason, (*2. Macc. 4.*) Caiphas, alique sat graviter tam in vita, quam doctrina enarrarunt. Quid vero tot decreta Paparum contrariania, nisi alter erravit? quod opus porro concilii, si solus Papa infallibilis est? Hinc cum exempla pontificum schismatico-

ticorum, hæreticorum, impiorumque tam cõpiosa
 profrent, fateri coguntur hodierni quidam, non in
 rebus mediis solum errare posse Papam, ut *Bellarmin. L. IV.
 de Pont. R. c. 4.*) sed & in rebus morum, (ut continen-
 tia post divortium, v. *Exc. Dn. D. Hülseman. A. C. p. 524.*)
 imo & in fidei causis ut propterea Alph. a Ca-
 stro *adv. bar. L. I. c. 4.* se credere posse neget, aliquem
 esse, adeo impudentem Papæ assentatorem, ut ei tri-
 buere hoc velit, ut nec errare, nec in interpretatio-
 ne sacrarum literarum hallucinari possit.

III. *An propheta & apostoli in scribendo
 errare potuerint?*

LXIII. Ita satis blasphemè censent Weigeliani
 cum Porphyrio, ut videre est apud Weigel. im *Gulden-
 Griff/ p. 57.*

LXIV. Non solus vero Weigelius adeo fuit im-
 pudens, sed socios quoque habet e Pontificiis Alb.
 Pighium, Erasmus, Fevardentium &c. E Calvinia-
 nis, Calvinum ipsum, Wittakerum, Bucanum: E Pho-
 tinianis, Socinum &c. quos vide apud D. Waltherum,
offic. bibl. p. 12. seq.

LV. Nos contra cum Augustino ep. 19. ad Hier.
 didicimus solis scripturarum libris, qui Canonici ap-
 pellantur, hunc honorem deferre, ut nullum autorem
 eorum in scribendo errasse aliquid firmissime creda-
 mus. Amanuenses enim hi Spiritus sancti (1.) extra
 ordinem a Deo vocati sunt immediate, manibus im-
 positis, visibiliter Spiritum S. acceperunt, atque ad eru-
 diendum totum orbem legati sunt, ideo ut eorum fun-
 damento superstrueremur: *Eph. 2. 20.* Hinc (2.) cum
 scripserunt, a Sp. S. (qui errare nequit.) acti fuerunt,

2. Pet.

34
 33
 32
 31
 30
 29

(2. Petr. 1, 21.) ac proinde in scribendi actu errare ne-
quiverunt; alias scripta eorum non essent θεόπνευστα,
2. Tim. 3, 16. Act. 1, 16. 2. Sam. 32. 2. (3.) Sic ab hoc Sp.
S. perpetuo ductore non essent deducti in omnem ve-
ritatem: Job. 14. 16. c. 16, 13. & sic tota nostra religio,
in Scriptura fundata unice, labasceret.

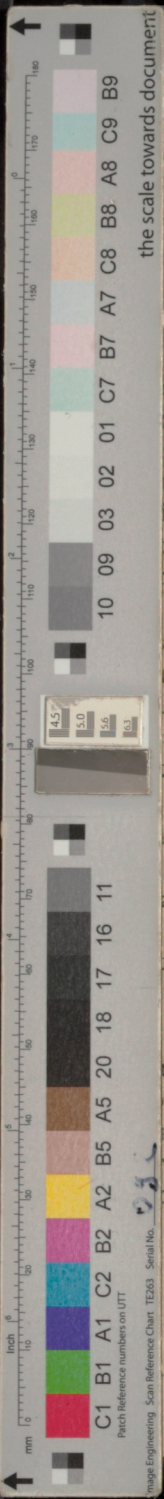
LXVI. Aaronis igitur lapsum, quem obijciunt
adversarii, quod spectat, non fuit illa propheta, aut apo-
stolus ad scribendum vocatus. Nec Petri error (Gal.
2, 18.) in scriptione est admittus, sed in conversatione;
non in fide, sed in vita, aut moribus, &c. Nec 1. Cor. 3, 5.
agitur de auctoritate vel veritate in scribendo, sed de
fonte & autore fructificationis verbi &c.

Sed satis de his.

TIBI, SANCTE DEUS, PER CHRISTUM
sit laus, honor & gloria!

THES. IX.

hine Theologorum digni sunt, qui subor-
tibus, quibus non solum pax & tranquill-
statur, sed etiam præcipua doctrinæ salyificæ
luntur, cum Autoribus istorum motuum vel
amicitiam, aut ipsorum deliria, si non ex-
n rejiciunt.

THES. X.

per DEI gratiam nullus sit defectus librorum
odoxis Theologis orthodoxe conscriptorum,
purorum Mysticorum scripta, aut illa, quæ
m orthodoxe quidem sentientibus non tamen
ibus consignata, tanto studio præ aliis com-
nisi simul prode gestiamus animum nostrum
orum faventem.

THES. XI.

piam Theologorum de Fanaticorum Scriptis
saret, causam allegans, quod illa non legerit,
exerit, de illo parum sibi promittere potest
æprimis si talia scripta passim ab auditoribus
cium Doctoris sui desiderent.

THES. XII.

eologorum contra hæreticos seductores fer-
rincipum aut Magistratum in eosdem ani-
atenus vel ab officiis publicis removentur vel
privantur, vel exilio mulstantur, ferre non
o abunde significant, quod Indifferentissimo
atque fenestras apertas cupiant.

THES. XIII.

um hæctenus Ecclesia JESU Christi per publi-
radicationem & bene ordinatas institutiones
es habuit accessiones; ita postquam Collegia
recteque instituta in & per se nullam merentur
commendari & frequentari cœperunt, parum
utili-

X 3

34.
35.
36.